

ALLMÄN ARKITEKTTÄVLING OM TRÄDGÅRDSHUS 10 KVM – JURYNS UTLÅTANDE

OM TÄVLINGEN

Tävlingen utlystes i samband med Trädgårdsmässan 2002 i Sollentuna, med Sollentunamässan som huvudarrangör tillsammans med tidskriften Hus & Hem, trähusproducenten Jabo Wood Products och Sveriges Arkitekter (f d SAR m fl). Avsikten var att resultatet sedan skulle presenteras med en utställning på nästa års mäs sa, Trädgårdsmässan 2003. Mitt under tävlingstiden beslutades dock om nedläggning av Sollentunamässans verksamhet, och juryn tillsammans med Sveriges Arkitekter tvingades därför ta över hela det administrativa ansvaret för att slutföra tävlingen. Med sponsorhjälp från bl a IKEA kunde den planerade utställningen flyttas över till Stockholmsmässans trädgårdsmäs sa "Nordiska trädgårdar" 27 – 29 mars 2003, med det vinnande förslaget uppbyggt i full skala av Jabo Wood. Den utlovade prissumman om 75 000 kr säkrades, men juryarbetet har kunnat genomföras endast tack vare omfattande och helt ideella insatser av flertalet juryledamöter.

Som kontrast mot dessa problem är det glädjande att tävlingen har väckt så stort intresse att hela 265 mycket intressanta tävlingsbidrag har lämnats in. Tävlingen är därmed antalsmässigt den tredje största i Sverige. Tävlingen har lockat även många nordiska deltagare - 26 danska, 5 norska och 9 finska.

Juryn har bestått av:

Karin Berglund, trädgårdsjournalist och författare

Roger Nyström, journalist Hus & Hem (ersättare för Carl-Axel Fall)

Tommie Karlberg, marknadschef Jabo Wood Products

Birgitta Sandström Lagercrantz, Miljökonsult, initiativtagare till tävlingen

Stina Larsson, arkitekt utsedd av Sveriges Arkitekter (F d SAR/SIR/LAR)

Natascha Racki, arkitekt utsedd av Sveriges Arkitekter (F d SAR/SIR/LAR)

Tore Hansson, Träkonsult, har av juryn anlåtats för konstruktiv granskning av utvalda förslag.

Thomas Nordberg, Sveriges Arkitekters Tävlingservice, har under bedömningen inträtt som juryns sekreterare.

TÄVLINGSFÖRSLAGEN

Det är ingen lätt uppgift att bland 265 förslag sälla fram ett enda förslag som är överlägset alla de andra. I synnerhet inte när uppgiften är så synbarligen enkel och entydig. Många, många av tävlingsförslagen kan utan vidare betecknas som mycket bra trädgårdshus som säkerligen kan finna gillande hos många intresserade. Trots det har de inte blivit belönade, varför?

Jury har i sin bedömning av förslagen naturligtvis tagit fasta på de krav och önskemål som uttrycks i tävlingsprogrammet gällande mått, formspråk, funktion/flexibilitet, konstruktion och materialbehandling. Många förslag är intressanta i ett eller flera av dessa avseenden, men för att komma ifråga för pris måste förslaget vara högklassigt i dem alla. Och den höga ribban visar sig endast ett fåtal förslag nå upp till.

I den rika floran av förslag vill jury dock uppmärksamma några ytterligare, som visserligen har avgörande brister i ett eller annat avseende men som är mycket intressanta i andra. Dessa har belönats med hedersomnämning.

Lagenlighet i mått

I tävlingsprogrammet föreskrivs uttryckligen att trädgårdshuset ska uppfylla Plan- och Bygglagens bestämmelser för en s k Friggebod – högst 10 kvm byggnadsarea och högst 3 m taknockshöjd. Skälet är naturligtvis att det då i de flesta fall inte behövs något bygglov för huset. Hur avgörande detta skäl är har möjligen inte framstått lika klart för tävlande från våra grannländer som inte är bekanta med Friggeboden som undantag i lagstiftningen och i vissa fall synes ha tagit lite för lätt på de angivna maximimåtten. Vissa förslag överskrider mycket klart vad som är tillåtet – tyvärr även förslag som i övriga avseenden väckt stort intresse hos jury men som alltså inte varit möjligt att belöna.

Åtskilliga tävlande har uppenbarligen sett det som en utmaning att undersöka möjligheterna att på mer eller mindre uppfinningsrika sätt tänja på lagreglerna. Sätten är många: utskjutande eller utfällbara väggar, utdragbara husdelar, utsiktsplattformar på taket, rumsbildande pergolor integrerade med huset, etc. Jury har studerat dessa förslag med både intresse och stort nöje, men befarar att sådana ”fria tolkningar” av lagen kan bedömas olika i olika kommuner, godkännas i vissa men medföra krav på bygglov i andra. Jury har därför valt att för prisbelöning söka förslag endast bland dem som utan tvekan kan godkännas var som helst.

Formspråk

I tävlingsprogrammet efterfrågas ”en byggnad som gärna har sina rötter i den svenska traditionen, men har ett modernt formspråk”, en sort som saknas på marknaden där traditionell utformning och snickarglädje är helt dominerande.

Många tävlande har tagit fasta på ”den svenska traditionen”, men långtifrån alla har hört ”ett modernt formspråk”. Ett stort antal förslag visar sålunda ett tillbakablickande eller nostalgiskt formspråk. Många av dessa hus är otvivelaktigt mycket bra i sin sort, vackra och praktiska, men jury har inte sett det möjligt att premiera dem i denna tävling.

Frågan är då vad som är ”ett modernt formspråk”. Att döma av de inlämnade förslagen kan det gärna vara en kubformad byggnad – sådana finns i ett stort antal. Det är också gärna väggar, fönster eller dörrar av horisontella träspjälor, i lärkträ eller möjligen kärnfuru. Denna spjälarkitektur är så flitigt förekommande bland förslagen att juryn kommit att se den närmast som ett minus hos i övrigt intressanta förslag. Juryn har istället sökt förslag med ett personligt färgat formspråk.

En särskild kategori utgör de förslag vars huvudidé är ett system av moduler med vilka byggnader i en mängd olika former och utseenden kan sammanfogas. Detta är säkert mycket praktiskt och ger stor flexibilitet, men juryn måste konstatera att de redovisade exemplen inte vittnar om några större arkitektoniska kvaliteter – man kan pussla ihop ungefär vad som helst.

Funktion

Tävlingsprogrammet efterlyser en flexibel byggnad som ska kunna användas efter ägarens behov till allt från grovförvaring till gäststuga eller arbetsplats.

Det kan tyckas att 10 kvm är en alltför liten yta för att det ska vara meningsfullt att tala om funktioner och funktionsseparering. Men tävlingsförslagen visar att det går att förena förvånansvärt många funktioner på denna lilla yta. Påfallande många förslagsställare har till exempel lagt ned stor möda på att visa att man på 10 kvm kan åstadkomma microvillor för compact living, försedda med ett hems alla funktioner och bekvämligheter. Juryn ställer sig något frågande till varför man skulle placera en sådan i sin trädgård, ens som gäststuga.

Även om många förslag med speciella funktionslösningar är intressanta att studera, t ex hur man på 10 kvm klämmer in ett mini-spa med ”bassäng” och allt, har juryn lagt störst vikt vid förslagets flexibilitet och sådana grundläggande funktioner som kan förknippas med begreppet ”trädgårdshus” – anpassbarhet för olika tomtsituationer och olika användningssätt, förvaringsmöjligheter, hanterbarhet, öppenhet/slutenhet.

Många förslagsställare laborerar med upp- och nedfällbara väggar eller spaljéer, som i uppfällt läge fungerar som förslutning av huset och nedfällda bildar golv för uteplatsen, solavskärmning etc. Dessa lösningar ser anslående ut på bild, men när man vid närmare studium inser att det fällbara partiet väger mångdubbelt mer än vad en människa förmår lyfta blir man tveksam. Det har åtminstone juryn blivit. Det samma gäller flertalet förslag med utdragbara element/husdelar, kanske inspirerade av Musse Piggs kända husvagn. Bortsett från tveksamheten om dessas överensstämmelse med Plan- och bygglagen ifrågasätter juryn deras användbarhet, t ex om det är rimligt att behöva dra ut halva huset som en byrålåda för att över huvud taget komma in i det.

En funktion som juryn lagt stor vikt vid är möjligheterna att organisera förvaring av t ex trädgårdsredskap, ved etc, utan att det spolierar möjligheterna till andra användningssätt. Flera förslag visar fördelarna med att ordna sådan förvaring i form av utifrån åtkomliga utrymmen.

Konstruktion/Materialbehandling/Produktion

I tävlingsprogrammet uppmuntras ”ny teknik, smarta lösningar och ekologiskt hållbara material, liksom konstruktion och utformning som möjliggör en rationell produktion och ett överkomligt pris”

Jury har dock funnit det nödvändigt att i första hand granska förslagets konstruktiva lösningar utifrån betydligt mera grundläggande krav - som att huset alls går att bygga och håller ihop, att det håller för normala belastningar, att material och konstruktioner inte förstörs av väder och vind, att regn och smältvatten inte rinner in osv. Trots byggnadens ringa mått visar överraskande många förslag stora brister i dessa avseenden. Till exempel bjälklag som inte bär, takskivor som skulle brista vid första storm eller snöfall, tak utan fall, oskyddade plywoodytor och -kanter, spjälkonstruktioner så tunna att de skulle vrida sig som maskar, etc, etc. Många intressanta förslag har fallit på sådana konstruktiva brister, brister av sådan art att juryn bedömt att de inte låter sig rättas till utan omfattande förändringar av förslaget.

Den helt dominerade andelen av förslagen har trä, homogent eller plywood, som dominerande material i både statisk konstruktion och ytskikt. Glasfiberarmerad plast förekommer i ett fåtal förslag, betong i ett enda.

JURYNS BESLUT

Juryen har beslutat dela prissumman i ett 1:a pris om 50 000 kr och ett andra pris om 25 000 kr.

1:a pris 50 000 kr till delas förslaget "Andrum" (II)
1:a-pristagaren erhåller dessutom en resa till Chelsea Flower Show.

2:a pris 25 000 kr till delas förslaget "Vistet"

Juryen har därutöver beslutat belöna följande fem förslag med hedersomnämning:

"helan o halvan"

"KUBIKUB"

"MOBILIA"

"SMARTBOX"

"Wassup"

JURYNS OMDÖMEN OM BELÖNADE FÖRSLAG

1:a pris Nr 176 "Andrum" (II)

Förslagsställare: Malin Ekberg och Henrik Lous, Malmö

"Andrum" står för ett friskt nytänkande i svenska trädgårdshussammanhang. Det är stramt och elegant men samtidigt anspråkslöst enkelt. Förslaget har en tydlig funktionsuppdelning och kombinerar förvaring, en skyddad vrå och en större öppen yta på ett sinnrikt sätt. Möjligheten till olika grader av öppenhet ger stor flexibilitet i användningen. I förslaget finns även ett antal valalternativ så att möjligheterna till anpassning till specifik plats och användare är mycket goda. "Andrum":s form och funktion har inom ramen för ett enkelt koncept resulterat i en övertygande helhet.

2:a pris Nr 247 "Vistet"

Förslagsställare : Arkitekt Henrik Sandevärn, hs arkitektkontor, Knivsta

Juryen ger andra pris till "Vistet" för ett mycket genomarbetat och inlevelsefullt förslag. På ett föredömligt vis ges möjlighet till förvaring som är tillgänglig utifrån. I centrum ligger det lilla rummet för övernattning eller en kopp kaffe. Ägaren själv kan välja format och utförande på de olika förvaringsutrymmena efter behov och ekonomi. Genom val av material och färger kan "Vistet" anpassas till olika miljöer. "Vistet" blir med sitt poetiska formspråk ett smycke för trädgården samtidigt som det genom sin enkelhet låter trädgården komma till tals.

Hedersomnämnden:

Nr 157 ”helan o halvan”

Förslagsställare : Arttu Hyttinen och Timo Kuronen, Helsingfors

Genom uppdelning av trädgårdshuset i två långsmala moduler, en på sex och en på fyra kvadratmeter, som kan kombineras och samverka på olika sätt skapas nästan oändliga möjligheter till individuell anpassning till både plats och användning. Formspråket är strikt modernt, med en dragning mot elegant.

Nr 180 ”KUBIKUB”

Förslagsställare : S.I.T.E. arkitektur AB, Lund, genom
Kjell Adamsson
Paul Eriksson

Det bästa av ett flertal förslag av typen ”kub med spjöldörrar”. Med skjutdörrar och vikbara ribbväggar i två diagonalställda hörn skapas möjligheter till varierande öppenhet och rumsbildning i och kring huset. Formspråket är enkelt och självklart. Med ett insats-system av grundfunktioner huset enkelt anpassas till varierande behov. Juryn har med särskilt intresse studerat föreslagna användningssätt som papegojstall eller strutskoja.

Nr 251 ”MOBILIA”

Förslagsställare : BO + BRANDT arkitekter, Köpenhamn, genom
Nicolai Bo Andersen, arkitekt maa
Erik Brandt Dam, arkitekt maa

I en strängt, nästan asketiskt utformad kub är ett hems alla grundfunktioner inrymda med en intrikat inredning i två plan. Fasadernas intressanta indelning i öppet och slutet gör det till ett av tävlingens arkitektoniskt starkaste förslag, som dock faller på en alldeles för hög byggnadshöjd.

Nr 138 ”SMARTBOX”

Förslagsställare : Andreas Henriksson, arkitekt SAR/MSA, Mölndal

Ett vackert och poetiskt förslag som bygger på kontraster, där slutet och öppet, svart och vitt, yin och yang elegant förenats i en enkel och strikt form. SMARTBOX utgörs av två kopplade kubiska rum, det ena skyddat och omgivet av en slät svart låda, det andra öppet och definierat endast av en spalje. Huruvida byggnadsnämnden accepterar helheten utan lov återstår att se.

Nr 175 ”Wassup”

Förslagsställare : Dan Johansson, arkitekt SAR/MSA, Stockholm

”Wassup” är ett av de mycket få förslag som inte använt trä som konstruktivt material, och det enda som använt betong. Huset består av ett enda prefabricerat betongelement, kompletterat med glasväggar och metalljalusi som dörr, och lyfts färdigt på plats. Med sitt utmanande modernistiska formspråk visar det en tänkvärd kontrast till marknadens nostalgiska stugor.

Bilaga 1: LISTA ÖVER INLÄMNANDE
FÖRSLAG/FÖRSLAGSSTÄLLARE